

УДК 316.347:303.094.4-027.543]:398(=16)
DOI <https://doi.org/10.15407/nte2022.02.024>

МИКИТЕНКО ОКСАНА

докторка філологічних наук, провідна наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. ORCID 0000-0001-7613-8557

МУКУТЕНКО OKSANA

a Doctor of Philology, a leading research fellow at the Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of the NAS of Ukraine Maksym Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology. ORCID 0000-0001-7613-8557

Бібліографічний опис:

Микитенко, О. (2022) Національна ідентичність у вимірі етнокультури: досвід славистичної фольклористики. *Народна творчість та етнологія*, 2 (394), 24–32.

Mukytenko, O. (2022) National Identity in the Light of Ethnic Culture: Experience of Slavonic Folkloristics. *Folk Art and Ethnology*, 2 (394), 24–32.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ВИМІРІ ЕТНОКУЛЬТУРИ: ДОСВІД СЛАВІСТИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

Анотація / Abstract

Аналіз нагальних проблем, пов'язаних із поняттям ідентичності, зокрема ролі фольклору, сьогодні стає лейтмотивом сучасних культурно-антропологічних та етнофольклорних досліджень, визначаючи актуальність тих аспектів славистичної народознавчої науки, які звернуті на всебічне вивчення проблем національної, регіональної, локальної ідентичності як на теоретико-методологічному, так і на практичному, суспільно-культурному рівні із залученням широкого європейського наукового досвіду. З огляду на сучасне розширення поняття фольклорного тексту до масштабів комунікативного акту й тексту культури, а також зважаючи на його сучасне побутування у формі фольклоризму, особливо перспективним видається звернення до праць у галузі славистичної етнології, фольклористики та культурної антропології, у яких нематеріальна культурна спадщина розглядається в контексті культурно-ідентифікаційних чинників певного регіону, що за ними моделюється ідентичність окремої спільноти. Такі дослідження, які було проведено в останні роки в наукових центрах Болгарії, Македонії, Сербії, також засвідчили, що комплексний, поліфункціональний та междисциплінарний напрям у вивченні традиційної народної культури, у тому числі фольклору, залишається й надалі актуальним завданням сучасної славистики.

Ключові слова: ідентичність, глобалізація, етнокультура, славистична фольклористика.

Analysis of urgent problems, connected with the concept of identity, in particular the folklore significance, becomes nowadays the leitmotif of modern cultural-anthropological and ethnofolklore studies, determining the relevance of those aspects in Slavonic ethnology aimed at the thorough study of problems concerning national, regional, local identity, both on the theoretically-methodological and practical, social-cultural levels, enlisting wide European scientific experience.

Taking into account modern expansion of the notion of folklore text to the scales of communication act and text of culture, as well as its contemporary functioning in the form of the folklorismus, it seems to be the most perspective to apply to the works in the field of Slavonic ethnology, folkloristics and cultural anthropology, where immaterial cultural heritage is considered in the context of cultural, identification factors of a certain region. Identity of a separate community is formed according to them. Such investigations have been carried out in the scientific centers of Bulgaria, Macedonia, Serbia. They have confirmed the fact, that the complex, polyfunctional and interdisciplinary trend in the study of traditional folk culture, especially folklore, still remains a relevant task of modern Slavistics.

Keywords: identity, globalization, ethnic culture, Slavonic folkloristics.

Глобалізація як загальноцивілізаційний процес, об'єктивність якого зумовлена насамперед досягненнями інформаційних технологій, відкриває перед людством великі можливості, проте несе й істотні загрози, зумовлюючи розшарування країн на «цивілізаційний центр» і «периферійну зону», поглиблюючи їх поділ в соціально-економічному розвитку, що своєю чергою висуває завдання «захисту самобутності нації», збереження культурної, релігійної та іншої ідентичності народу, його суверенітету [3, с. 659]. Особливого значення набувають питання культурної ідентичності, що й собі стає лейтмотивом сучасних соціокультурних прагнень постіндустріального суспільства. Усвідомлення того, що збереження та вивчення всього, що є втіленням національного духу – рідної мови, національної спадщини, традиційної культури тощо, здатне бути чинником, який утворює національну ідентичність, стає методологічним принципом сучасної, зокрема славістичної, науки. Неабиякої уваги проблема набуває останнім часом, і не лише в Україні, де національна культура, наприклад її традиційна складова, зазнає величезних втрат через воєнну агресію з боку РФ. Як наслідок тенденції ревіталізації етнічності та етнічних проблем в усьому світі, жваво обговорюється національна, культурна, етнічна, соціальна, індивідуальна, а також європейська ідентичність. В умовах глобальної планетарної інтеграції зростає значення славістики як науки, предметом якої є слов'янство з його «виключними автохтонними цінностями», що їх потребує сучасний світ. Ідентичність слов'янства є «діалогічною, багатозарвою, поліфонічною» складовою

європейської та світової ідентичності і як така вимагає від дослідників «наблизитися до нової ідентичності славістичної науки» [14, с. 549].

У культурному житті сучасної України, інших слов'янських країн дедалі відчутнішою є увага до етнокультурної історії та фольклору як до духовної основи етносвідомості та національної самобутності. Це визначає актуальність різних аспектів народознавчої науки, вимагає глибокого вивчення проблем ідентичності як на теоретико-методологічному, так і на практичному, суспільно-культурному рівні із залученням наукового європейського досвіду, наприклад досвіду слов'янських країн [9].

З іншого боку, персональна (особистісна) та колективна (групова) ідентичність окреслюють такі її риси, як «множинність» і «багатовалентність» та зумовлюють формування мережі ідентичності (локальна, регіональна, етнічна, національна та транснаціональна, соціальна, культурна, релігійна тощо), виявляючи при цьому можливості ідентичності як «динамічного конструкту», здатного змінюватися під впливом відповідних обставин [17, с. 154].

Фольклор є не лише джерелом оригінальності, але й індикатором життєдайності кожної національної культури. Як у теперішньому, так і майбутньому процесі європейської інтеграції збереження фольклору означатиме збереження ідентичності – «власного обличчя», оскільки саме фольклор є одним зі знакових символів кожної нації, що живе доти, доки живою лишається її культура та мова, найяскравіше виражена у фольклорі. Тут доречно згадати слова видатного сербського письменника Милорада Павича,

визнаного як «першого письменника 3-го тисячоліття», «Хазарський словник» якого було видано в понад 30 країнах світу (в Україні також) і який із трьох найбільших цінностей – держава, нація, культура – на перше місце поставив саме культуру, без якої не може бути ані нації, ані держави.

Завдяки фольклору людина розуміє «інакшість» іншого та будує з ним свій діалог. Багатоманітність форм і проявів фольклорної творчості стає одним з основних знарядь культурної ідентифікації та самоідентифікації індивіда в поліетнічній спільноті. Чинниками такої ідентифікації є традиційні художні образи, символи, поняття та стереотипи, які в сучасних умовах впливають на формування культурно-ідентифікаційних чинників нації на базі цінностей, традиційно притаманних суспільству. Сучасний творчий потенціал суспільно-культурного руху залучає парафразування традиційних міфологічних бачень, метафоричних алегорій чи символічних абстракцій фольклору. Водночас сьогодні набирають ваги функціональні зміни фольклору, а саме етноінтегративні, соціалізуючі, побутово-утилітарні, комунікативні, навчально-стимулюючі тощо.

По суті, автентичність та авторитет традиції, а тим самим і простір її легітимізації в сучасних умовах, пов'язуються не з питанням існування уявних традиційних спільнот або відродженням архаїчних рис культури, а з проблемою ментальності й тим спектром культурних значень, якими окреслюються події сучасного життя. Ці чинники обумовлюються певною культурною традицією, але водночас і самі впливають на сучасні соціокультурні моделі. У такому контексті глобальні та локальні явища не суперечать, а доповнюють одне одного як взаємопов'язані сфери людської діяльності. Цікавим є порівняння доповнення понять «глобального» та «локального» з технікою «бриколажу», яка включає імітацію, цитування й комбінування певних рис та елементів. Тим самим з'являється

можливість поєднання, з одного боку, локального, етнічного або національного ентитету, виразником якого є певна фольклорна традиція, а з іншого – ідентичності глобальної культури як «транснаціональної» [10, с. 248].

Універсалізм як проблема, що виникає в період інтеграційних і глобалізаційних перетворень, несе чималі загрози кожній культурі – її індивідуальності, автохтонності, її праву вибору. Переважно такі загрози відчувають «малі» нації, наприклад південні слов'яни, і саме вони насамперед потребують параметрів фольклорної творчості, якими наголошується їхня національно-художня неповторність для розбудови власної національної, соціальної та культурної ідентичності. Завдяки фольклору спільнота «малих» націй здатна самоідентифікуватися та самовирізнитися, використовуючи механізми традиційної культури й ураховуючи необхідність еволюції, коли нові культурні явища відчувають безпосередній вплив традиції. Фольклорною традицією в багатьох слов'янських країнах упродовж століть торувався не просто магістральний, але й узагалі єдино можливий шлях культурного розвитку, і саме у фольклорі відбилися характерні риси національних культур. Водночас фольклорна традиція була й залишається тим творчим процесом, на рівні якого в різні часи не припинявся плідний творчий діалог. Сучасний митець у Македонії, Сербії, Болгарії чи іншій країні сьогодні залучатиме й відтворюватиме власний креативний досвід за допомогою традиційних художніх моделей не просто тому, що без власного виразу його ніхто не помітить у загальній культурній мозаїці Європи, але й тому, що такий вираз є синонімом його самобутньої культурної традиції.

Культурна інтеграція та етносоціальна диференціація – дві діаметрально протилежні тенденції, що знаходять утілення в європейських, скажімо славистичних, етнофольклорних, дослідженнях сьогодення й пов'язані з обговоренням проблеми «тра-

диції» загалом. Поряд із програмами, які звернені до транснаціональної природи низки традиційних культур, постає проблема національної ідентичності – збереження змістовних ідей певного етнонаціонального ареалу. Фольклорна культура може вивчатися як міжперсональна, локальна, регіональна та загально-етнічна. Процес творення є фундаментальним для цієї системи, адже саме в ньому полягає прагнення збереження, актуалізації та передачі нагромадженого досвіду й художнього надбання нації [1, с. 155].

Вибудовуючи ієрархічну структуру ідентичності, визначають кілька її рівнів, де чинник територіальної ідентичності корелює з етнічною та / або політичною і державною. В основі (або на нижньому рівні) знаходиться локальна (інколи вирізняють районну, або квартальну) як етнографічна ідентичність; середній рівень представлено регіональною (або субетнічною); високий рівень представлено національною / державною (власне етнічною) ідентичністю; найвищий рівень – це ідентичність наднаціональна (цивілізаційна, або суперетнічна). Відчутно впливають на збереження / формування ідентичності сучасні міграційні процеси, але передусім спільні ідеї і прагнення перемоги в умовах агресії та загальнонаціонального потрясіння, якого зазнала сьогодні Україна, яке пережили балканські країни. Водночас, за висновками науковців, пріоритет локальної та регіональної ідентичності характерний для сільських районів, а також прикордонних областей; при цьому державні, адміністративні та етнічні кордони відіграють визначальну роль у формуванні й динаміці розвитку національної та регіональної ідентичності [17, с. 161]. Саме в пограничних зонах, зауважив Р. Кирчів, виразніше визначаються як «послаблення етнічного самовизначення», так і «посилення опозиції свій / чужий» [8, с. 5].

Такою є локальна ідентичність *горанців* – слов'яномовної мусульманської спільноти, що населяє область *Гора*, яка сьогодні розміщується в межах трьох держав – Албанії

(9 сіл), Косова (19 сіл), Македонії (2 села) [16; 17]. Попри конфесійну належність, фольклорна традиція горанців свідчить про християнське минуле населення та відповідну слов'янську топонімічну карту регіону. Мешканці традиційно відзначають найважливіше для спільноти свято «Гюрґевден», інші християнські календарні свята. Мовні особливості пов'язують цю спільноту з болгарською, сербською та македонською мовами; водночас самі мешканці визначають її як *нашенську*, що свідчить про стабільність етнокультурних чинників та існування соціальних і культурних зв'язків у різних геополітичних умовах.

З огляду на те, що кожна етнічна культура є діалектною за своєю природою, особливої ваги набувають регіональні дослідження, зосереджені на етнокультурному вивченні певних локальних традицій. «Для слов'янського світу подібний напрям у вивченні народних обрядів, календаря, вірувань тощо є надзвичайно актуальним, – підкреслює О. Белова, – оскільки у різних етнокультурних традиціях Славії до нашого часу добре збереглися елементи, які свідчать про побутування архаїчних фольклорно-міфологічних уявлень, про існування спадкоємності між “слов'янськими старожитностями” та інноваційними тенденціями, що розвиваються на їхній основі» [2, с. 55]. Дослідження локальних традицій різних регіонів – один із пріоритетних напрямів, що зумовлений специфікою побутування народної культури як єдиного, а водночас етнічно, культурно-лінгвістично, конфесійно мультіваріантного середовища, позначеного стабільністю основи традиційної культури, що зберігає цілісність та інтегральність етнофольклорної сфери, пов'язаної із синкретизмом та багатшаровістю народної традиції взагалі. Одержавши останнім часом новий імпульс, етнофольклорні дослідження мають на меті компаративний та інтердисциплінарний підхід у вивченні звичаїв народного життя, міфології і релігії, мови і діалектів, археології і етномузикознавства, різних жанрів народ-

ної творчості. Разом з тим, відмовившись від попередньої догми «етноцентризму народознавства», увага науковців звертається до різних етнічних та конфесійних груп населення. Якщо раніше увага приділялася переважно вивченню «свого», то у XXI ст., як зауважує Р. Іванова, саме інтерес до «чужого» визначає надзвичайно велику кількість праць [6, с. 37].

Болгарські науковці також наголошують, що проблема ідентичності та акцент на дослідженні спільнот – етнічних та конфесійних – поставили завдання міждисциплінарного розширення наукового аналізу, залучення даних таких суміжних царин знання, як соціологія, психологія, філософія, завдяки чому поглиблюється поле наукового вивчення; відповідно низка проєктів має прикладне спрямування, залучаючи до сучасних процесів розвитку країни культурний досвід нації та її нематеріальну культурну спадщину. Серед інноваційних тенденцій сучасного наукового пошуку є відхід від попереднього розуміння фольклору як «усної народної творчості», що зумовлювало виключно філологічний напрям досліджень. Відчувши брак аналізу фольклорного тексту в умовах його живого побутування, створили умови для методологічного розширення наукових досліджень, а саме – залучення методів структурного аналізу, системного підходу до розгляду фольклорної творчості. Соціальні виміри сучасного розуміння фольклору визначили новий контекст його побутування, зумовили активне залучення фольклористів та етнологів до фестивальної культури як форми презентації фольклорної творчості, поставили проблему «фолка».

Сьогодні народна культура зберігається переважно в умовах неавтентичного середовища й художньої обробки традиції. У сучасних умовах, коли «традиційна культура тьмяніє, натомість фольклор лишається», чинник фольклоризму набуває особливого значення. Народжений у середовищі міської культури фольклоризм – насамперед

як неавтентична художня творчість – пропонує найкращі умови для реалізації та презентації фольклору. На думку Т. Живкова, «чим більше фольклор визначається саме як художнє надбання, виходячи за межі обрядово-побутових ситуацій життя, тим більше художня творчість залучає його до свого репертуару» [5, с. 315], виконуючи роль (безперечно, при фаховому використанні) його «рятівника». Гублячи позиції базового знаряддя художнього відтворення людського життя, фольклор надалі стає все важливішим засобом забезпечення художніх потреб. Цей аспект, наголошують науковці, вимагає дедалі нагальнішого залучення фольклорної політики з метою його правового захисту та забезпечення існування фольклорної творчості, оскільки втрата її означатиме, що фольклор перестав бути тим індикатором, який визначає соціальну поведінку людей як належних до певної спільноти – народу, регіону або держави. Відповідаючи в сучасних умовах переважно естетичним потребам, традиційні форми культури усвідомлюються як джерело автентичності та широко взаємодіють із сучасною професійною творчістю, засвідчуючи прагнення суспільства до усвідомлення витоків національної культури.

Дослідження ідентичності й ролі етнокультури як чинника регіональної та локальної культурної традиції сьогодні набуває особливого значення в південнослов'янській фольклористиці, де останнім часом особливо домінує широкий культурологічний аспект. Роблячи наголос на розумінні фольклору як певного дискурсу модерності, автори пропонують відмовитися від погляду на текст як «традиційний» або «сучасний», оскільки вже сам фольклор є певним «проєктом модерності», яка своєю чергою визначається не за часовими принципами, а як позиція, певне ставлення до актуальних завдань, що знаходять свій вияв у сфері суспільних відносин, як фактор раціоналізації людського існування всередині традиції та як вербалізація картини світу від-

повідно до законів фольклорної поетики [18, с. 22]. Визначаючи межі семантичного поля поняття «фольклор» у сучасному глобалізованому європейському культурному просторі, де він є синонімічним до понять «історія» (особиста, сімейна), «культурна історія» і співвідноситься з рівнем конкретної спільноти, яка формує незмінні культурні цінності, що сприймаються як «фольклор», культурологічні параметри фольклору окреслюються як визначальні. Такі притаманні фольклору риси, як стабільність, незмінність та повторюваність, завдяки чому він утверджується як культурно-історична та художньо-естетична традиція, водночас зумовляють побутування фольклорної творчості як живої реалії, що підлягає розвитку, і є складовою частиною сучасної культури, «місцевого життя» або «нашого побуту». Набуваючи форм активної самоідентифікації носіїв фольклору, він сьогодні стає культурою, яка переконливо доводить свої власні диференціальні та відокремлювальні функції. По суті, йдеться про усвідомлене розуміння культурної ідентичності через фольклор [12, с. 31].

Нові методи дослідження сучасного фольклору, пов'язані з антропологічним аспектом, здебільшого орієнтуються на соціальні параметри урбаністичної культури. Відтак «нова фольклористика», відходячи від перспективи «народу» та «традиційної моделі світу», дедалі більше наближається до соціології і вводить перспективу «людини як особистості у сучасному суспільстві». Водночас нагальним завданням, особливо в умовах глобалізації, залишається «захист фольклорної спадщини як важливого елемента національної ідентичності» [11, с. 10–11].

Місце і роль традиційного та автентичного фольклору в умовах глобальних соціокультурних змін – одна з основних проблем останніх міжнародних з'їздів славистів (2008, 2013, 2018). Про значення фольклору для вирішення проблем національної ідентичності йшлося й на міжнародній конференції «Спільне у фольклорі

слов'янських народів» (2011), яка відбулася в межах засідання Комісії з фольклору при Міжнародному комітеті славистів у м. Аранджеловаці (Сербія). Саме центральна тема «класичної» славистичної фольклористики XIX–XX ст., що зосереджувалася на принципових питаннях спільних витоків, типологічних та історичних зв'язках фольклору різних слов'янських народів, а у XXI ст. має у своєму розпорядженні нові методи та підходи досліджень, була обрайана як така, що надає можливість вивчати генетичні збіги та більш пізні запозичення в слов'янському фольклорі. На противагу пізнішим фольклорним жанрам, особливо явищу «постфольклору», виключна увага до якого неминуче призводить до «маргінальності фольклористики та дріб'язковості її проблематики», для з'ясування кардинальних питань славистичної фольклористики (спільних витоків, ареального поширення сюжетів і мотивів, вивчення генетичних та типологічних збігів тощо) основний матеріал надають традиційні жанри – народні балади, замовляння, загадки тощо. Сербська фольклористика, розвиваючись переважно на ґрунті класичного філологічного підходу, із серйозною складовою польового досвіду та широким залученням комплексного аналізу, вельми успішно вирішує актуальні питання сучасної європейської науки. Результати досліджень обговорюються й на щорічних міжнародних конференціях Союзу фольклористів Сербії, інших наукових заходах, зокрема на «славистичних зустрічах у дні Вука Караджича», які вже понад пів століття регулярно проводить Міжнародний славистичний центр Белградського університету.

Тема ідентичності народної культури і фольклору залишається вкрай актуальною, зважаючи на ряд внутрішніх та зовнішніх чинників, які призвели до відомих, надзвичайно болісних для ряду південнослов'янських країн, суспільно-політичних наслідків, разом з тим зумовили консолідацію суспільства. Так, дослідження сербської спільноти поза

межами Сербії, а також етнічних спільнот на її території, є серед пріоритетних завдань сербської гуманітаристики, яка сьогодні, часто за підтримки міжнародних наукових центрів, звертається до вивчення «білих плям». Зокрема, проведений у межах міжнародного проєкту інтердисциплінарний розгляд різних аспектів мовної та етнічної ідентичності «прихованих меншин» у країнах сучасної Південно-Східної Європи [13] прагнув дати відповідь на питання, якою є етнічна належність мігрантів після 2–3-ої генерації, які чинники зумовляють етнічну мімікрію, які чинники визначають етнічні межі на Балканах та який досвід може надати Європі цей традиційно «етнічно комплексний» регіон.

Тяглість народної традиції задля збереження ідентичності, роль традиційної обрядової культури яскраво відбито в сербському прислів'ї «Нехай би зникло й село, але не звичай у ньому» («*Боље да нестане село, него обичај у селу*»). Найвиразнішим виявом ентитету сербської етнокультурної традиції і сьогодні є героїчний епос, а народний співець був і залишається носієм колективної пам'яті та виразником національної самосвідомості. На прикладі народного співця Тешана Подруговича Вук Караджич свого часу висунув концепт «ідеального співця-оповідача фольклору» – виконавця фольклору в супроводі гусел, з якими традиція романтизму пов'язувала процеси національного становлення. Якщо в минулому народний гусяр мав роль майже міфічного виконавця, то сьогодні зміна етнокультурної позиції відображається у свідомому витисненні виконавської практики на народному музичному інструменті на периферію суспільних подій, попри те, що «усне епічне слово лежить в основі сербської національної та культурної ідентичності» [15, с. 101]. При цьому непоодинокими є приклади зловживання символічним значенням цього музичного інструмента, який завжди був утіленням легітимності народної влади на Балканах, а нині вико-

ристовується в прагматичних цілях різними політичними партіями, що намагаються виступати від «імені народу». Коли йдеться про сучасну епічну поезію, гусли навмисно намагаються подати як «символ поділу етнічних спільнот на території колишньої Югославії, синонім двох несумісних систем цінностей», протиставивши православних, що їх уособлюють із гуслиами, мусульманам і католикам, яким притаманний тамбур. Крім цього, у Сербії та Чорногорії як основних осередках сербської епічної традиції гусли сьогодні стають чинником штучного роз'єднання європейських і традиційних цінностей. Вважаючи гусли атрибутом традиційного ладу, у Сербії автохтонним музичним інструментом намагаються представити трубу, натомість у Чорногорії також обирають тамбур [4, с. 52–53]. Це засвідчує як актуальність наукового розв'язання багатьох питань фольклористики, так і життєдайність усної епічної традиції, яка історично відіграла вирішальну роль у визначенні сербської культурної ідентичності. На ролі етнології у вирішенні нагальних питань сучасності наголошував академік Петар Влахович: «Життя народу розвивається, виокремлюючи при цьому те, що становить складову народного єства, і тим самим утворює нові цінності, які входять до скарбниці традиційної культурної спадщини нації. Етнологія невсипно слідує за змінами, що відбуваються із розшаруванням суспільства у його матеріальній культурі, громадському житті та духовній творчості. Йдеться про тяглість і єдність цілого, а також про його загальне значення» [7, с. 90]. Сказане сербським науковцем підтверджує сьогоднішній досвід України, яка виборює і свою перемогу, і свою ідентичність.

Увесь комплекс питань, що їх покликано вирішувати славістична фольклористика, зрештою, пов'язані з ідентичністю. І це закономірно, бо якщо мати на увазі фундаментальні наукові проблеми, зміни методологічної парадигми експедиційних досліджень, актуальність документування та вивчення

досвіду війни з перспективи етнографії, усної історії і фольклористики, методи залучення фольклорних моделей, поетичних образів і форм у художню культуру, входження фольклорної традиції до європейської культури, а також можливості використання фольклору для розвитку туризму та підтримки економічної спроможності регіонів, то завжди

йдеться про фольклор як важливий чинник збереження, підтримки й розвитку етнокультурної та національної ідентичності в умовах глобальних соціокультурних змін. Саме фольклор можна вважати тією віссю, що «скріплює» різні горизонтальні щаблі ідентичності – від рівня локального до цивілізаційного.

Джерела та література

1. Arsenova I. Folklore – Identity – Integration. *Македонски фолклор*. 2001. № 58–59. С. 155–160.
2. Белова О. В. Традиционная культура белорусов: новая региональная серия. *Живая старина*. 2008. № 2. С. 55–56.
3. Вовканич С. Глобалізація, євроінтеграція України та збереження її національної ідентичності: цивілізаційні виклики та націоналістичні імперативи. *Народознавчі зошити*. 2003. № 5–6 (53–54). С. 642–661.
4. Големовић Д. Пјевање уз гусле. Београд, 2008.
5. Живков Т. И. Фолклор и современост. София, 1981.
6. Иванова Р. Българската фолклористика между две столетия. Постижения и перспективи / (ур. Љ. Раденковић). *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума : зб. радова са међународног научног симпозијума одржаног 2–6 октобра 2006. године*. Београд, 2008. С. 33–41.
7. Јевтић М. Етнолози. Београд, 1996.
8. Кирчів Р. Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 462 с.
9. Микитенко О. Проблема ідентичності в сучасних фольклористичних дослідженнях у Болгарії, Македонії та Сербії. *Наукові студії ІМФЕ. Вип. 1. Сучасна фольклористика європейських країн*. Київ, 2012. С. 160–206.
10. Петковска А. Некои социолошки аспекти на фолклорот. *Македонски фолклор*. Скопје, 2001. № 58–59. С. 245–250.
11. Раденковић Љ. Поглед на словенску фолклористу / (ур. Љ. Раденковић). *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума : зб. радова са међународног научног симпозијума одржаног 2–6 октобра 2006. године*. Београд, 2008. С. 7–11.
12. Сантова М. Фолклорът днес – европейски превъплъщения на идеята за «фолклор». *Фолклор – идентичност – съвременност: проблеми на българския фолклор*. София, 2005. Т. 10. С. 23–37.
13. Сикимић Б. Скривене мањине на Балкану. Београд, 2004.
14. XIV међународни конгрес слависта (Охрид, 10–16. Септембар 2008.) Обращение председателя Организационного комитета академика Милана Гюрчинова. *Славистика*. 2009. № 13. С. 548–550.
15. Сувајдић Б. Певач и културни идентитет. *Књижевност и култура / Научни састанак слависта у Вукове дане*. Београд, 2010. Књ. 39/2. С. 89–101.
16. Тончева В. Непознатата Гора. София : Род, 2012. 320 с.
17. Тончева В. Локална идентичност – употреби на термина. *Български фолклор*. 2013. Књ. 2. С. 153–168.
18. Холевич Й. Фолклорът – един модернистичен проект. *Фолклор – идентичност – съвременност: проблеми на българския фолклор*. София, 2005. Т. 10. С. 17–22.

References

1. ARSENOVA, I. Folklore – Identity – Integration. *Macedonian Folklore*, 2001, no. 58–59, pp. 155–160 [in English].
2. BELOVA, Olga. Traditional Culture of Belarusians: New Regional Series. In: Sergei NEKLIUDOV, ed.-in-chief. *Living Antiquity*, 2008, no. 2, pp. 55–56 [in Russian].
3. VOVKANYCH, Stepan. Globalization, Eurointegration of Ukraine and the National Identity Preservation: Civilization Challenges and Nation Centric Imperatives. In: Stepan PAVLIUK, ed.-in-chief. *Ethnological Notebooks*, 2003, no. 5–6 (53–54), pp. 642–661 [in Ukrainian].

4. GOLEMOVICH, Dzhuradzh. *Singing with Gusli*. Belgrade, 2008 [in Serbian].
5. ZHIVKOV, Todor. *Folklore and Contemporaneity*. Sofia, 1981 [in Bulgarian].
6. IVANOVA, R. Bulgarian Folkloristics at the Turn of the Centuries. Results and Prospects. In: Ljubinko RADENKOVICH, ed. *Slavic Folklore and Folkloristics at the Turn of the Millennia: Collected Papers of the International Scientific Symposium of October, 2–6 2006*, Belgrade, 2008, pp. 33–41 [in Serbian].
7. EVTICH, M. *Ethnologists*. Belgrade, 1996 [in Serbian].
8. KYRCHIV, Roman. *Studies in Ukrainian-Polish Ethnic and Cultural Borderline*. Lviv: Ivan Franko LNU, 2013, 462 pp. [in Ukrainian].
9. MYKYTENKO, Oksana. The Problem of Identity in the Modern Folkloristic Investigations in Bulgaria, Macedonia and Serbia. In: Hanna SKRYPNYK, ed.-in-chief. *Scientific Studies of IASFE. Iss. 1. Modern Folkloristics of European Countries*. Kyiv, 2012, pp. 160–206 [in Ukrainian].
10. PETKOVSKA, Antoanela. Some Sociological Aspects of the Folklore. *Macedonian Folklore*. Skopje, 2001, no. 58–59, pp. 245–250 [in Macedonian].
11. RADENKOVICH, Ljubinko. View on the Slavic Folkloristics. In: Ljubinko RADENKOVICH, ed. *Slavic Folklore and Folkloristics at the Turn of the Millennia: Collected Papers of the International Scientific Symposium of October, 2–6 2006*. Belgrade, 2008, pp. 7–11 [in Serbian].
12. SANTOVA, Mila. Folklore Today – European Impersonations of the Folklore Ideas. *Folklore – Identity – Contemporaneity: Problems of the Bulgarian Folklore*. Sofia, 2005, vol. 10, pp. 23–37 [in Bulgarian].
13. SIKIMICH, B. *Hidden Minorities of the Balkans*. Belgrade, 2004 [in Serbian].
14. The 14th International Congress of the Slavists (Ohrid, September, 10–16 2008). Address of the Chairman of the Organizing Committee Academician Milan Ćurčinov. *Slavistics*, 2009, no. 13, pp. 548–550 [in Macedonian].
15. SUVAIDZHICH, Boshko. The Singer and Cultural Identity. *Literature and Culture*. The Scientific Meeting of Slavists at the Vuk's Days. Belgrade, 2010, book 39/2, pp. 89–101 [in Serbian].
16. TONCHEVA, Veselka. *The Unknown Gora*. Sofia: Kin, 2012, 320 pp. [in Bulgarian].
17. TONCHEVA, Veselka. Local Identity – Application of the Term. *Bulgarian Folklore*, 2013, book 2, pp. 153–168 [in Bulgarian].
18. KHOLEVICH, Y. Folklore – One Modernistic Project. *Folklore – Identity – Contemporaneity: Problems of the Bulgarian Folklore*. Sofia, 2005, vol. 10, pp. 17–22 [in Bulgarian].